

નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ કરવાની પદ્ધતિઓમાંથી “રોકડ પ્રવાહ પત્રક” પદ્ધતિનું વિશ્લેષણાત્મક અર્થઘટન અને તેનું મહત્વ

નિન્ઝાર નરેશ હરિલાલ

મુલાકાતી વ્યાખ્યાતા,

સરકારી આર્ટસ અને કોમર્સ કોલેજ

રાપર, કચ્છ(ગુજરાત)

સારાંશ

ભંડોળની આવક કે જાવક દર્શાવતાં દરેક વ્યવહારમાં રોકડ લેવડ-દેવડ હોતી નથી. દા.ત., ચંત્રોની ઉધાર ખરીદી કરી . અહીં લેણદારો વધ્યા એટલે કે કાર્યશીલ મૂડી પર તેની અસર થઈ. કાર્યશીલ મૂડી ઘટી . તેથી ભંડોળની પ્રાપ્તિ થઈ , પરંતુ અહીં રોકડની લેવડ-દેવડ થતી નથી . એટલે કે વર્ષ દરમિયાન ફક્ત રોકડની આવક કેટલી થઈ અને રોકડની જાવક કેટલી થઈ તે દર્શાવતું રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવું જરૂરી છે. ભારતની ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સની સંસ્થાએ આ અંગે હિસાબી ધોરણ - 3 બહાર પાડ્યું છે અને ભારતનાં કંપનીધારાની જોગવાઈ મુજબ બધી જ કંપનીઓ એ આ સંસ્થાનાં બધા જ હિસાબી ધોરણોનો ફરજિયાત અમલ કરવાનો રહે છે એટલે હવે ભારતની બધી જ કંપનીઓ પોતાનાં પ્રગટ થતાં વાર્ષિક અહેવાલમાં વાર્ષિક હિસાબોની સાથે રોકડ પ્રવાહ પત્રક અચૂક આપે છે.

ચાવીરૂપ પરીબળો – નાણાકીય પત્રકો , નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ , રોકડ પ્રવાહ પત્રક , ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક , રોકડ આવક – જાવકનાં સાધનો

1. પ્રસ્તાવના

ધંધાની સૌથી પ્રવાહી મિલકત એ રોકડ છે. ધંધાનાં બધા જ વ્યવહારો છેવટે રોકડની આવકમાં કે જાવકમાં પરિણમે છે. ધંધામાં પૂરતી રોકડ હાથ પર હોવી જોઈએ. કે જેથી દેવાં જ્યારે જ્યારે ચૂકવવાનાં થાય ત્યારે તે સરળતાથી ચૂકવી શકાય. પરંતુ હાથ પર વધુ પડતી રોકડ પણ હોવી ન જોઈએ. નહિ તો રોકડ નકામી રહેવાથી ધંધાની નફાકારકતા ઘટશે. રોકડનું આ મહત્વ જોતાં રોકડને લગતાં પત્રકો ધંધાના સંચાલકો માટે ખૂબ અગત્ય ધરાવે છે. આવાં બે પત્રકો છે.

1.1. રોકડ અંદાજપત્ર - જે ભવિષ્યનાં રોકડની પરિસ્થિતિ કેવી રહેશે તેનો અંદાજ આપે છે.

1.2. રોકડ પ્રવાહ પત્રક - જે પાછલા વર્ષ દરમિયાન રોકડની આવક કેટલી થઈ અને રોકડની જાવક કેટલી થઈ તથાં વર્ષને અંતે કેટલી રોકડ હાથ પર હતી તે દર્શાવે છે.

“પાછલા વર્ષ દરમિયાન રોકડની આવક કેટલી થઈ અને રોકડની જાવક કેટલી થઈ તેમજ તેને પરીણામે વર્ષનાં અંતે હાથ પર રોકડ કેટલી છે તે દર્શાવતું પત્રક એટલે રોકડ પ્રવાહ પત્રક”

આ પત્રક બનાવવાથી સંચાલકોને તથા અન્ય સંબંધિત પક્ષકારોને ખબર પડે છે કે કંપનીની પ્રવાહી પરિસ્થિતિ એટલે કે રોકડની પરિસ્થિતિ કેવી છે તથા કંપની પોતાની ધંધાની કામગીરી દ્વારા પૂરતા પ્રમાણમાં રોકડ મેળવી શકે છે કે નહિ જેથી કે તે સમયસર ધંધાના દેવાં જ્યારે જ્યારે ચૂકવવાનાં થાય ત્યારે ચૂકવી શકાય છે કે નહિ.

ભારતની ચાર્ટર્ડ એકાઉન્ટન્ટ્સની સંસ્થાએ આ અંગે હિસાબી ધોરણ - 3 બહાર પાડ્યું છે અને ભારતનાં કંપનીધારાની જોગવાઈ મુજબ બધી જ કંપનીઓ એ આ સંસ્થાનાં બધા જ હિસાબી ધોરણોનો ફરજિયાત અમલ કરવાનો રહે છે એટલે હવે ભારતની બધી જ કંપનીઓ પોતાનાં પ્રગટ થતાં વાર્ષિક અહેવાલમાં વાર્ષિક હિસાબોની સાથે રોકડ પ્રવાહ પત્રક અચૂક આપે છે.

2. નાણાકીય પત્રકોનું વિશ્લેષણ અને તેની પદ્ધતિઓ

કેનેડી અને મુલરનાં શબ્દોમાં કહીએ તો “નાણાકીય પત્રકોનું વિષ્લેષણ અને અર્થઘટન એ નાણાકીય પત્રકોની માહિતીનું મહત્વ અને અર્થ નક્કી કરવાનો પ્રયત્ન છે, કે જેથી ભાવી કમાણીની સંભાવનાં, વ્યાજ ચૂકવવાની અને પાક્યા તારીખે દેવું ચૂકવવાની શક્તિ અને સંગીન ડિવિડન્ડ નીતિની નફાકારકતા વિષે પૂર્વાનુમાન કરી શકાય.”

• નાણાકીય પત્રકોના વિશ્લેષણની વિવિધ પદ્ધતિઓ

1. તુલનાત્મક નાણાકીય પત્રકો
2. વલણ દર્શાવતી ટકાવારીઓ
3. સામાન્ય માપનાં પત્રકો
4. કાર્યશીલ મૂડીમાં ફેરફારનું પત્રક
5. રોકડ પ્રવાહ પત્રક
6. ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક
7. ગુણોત્તર વિશ્લેષણ
8. મૂલ્યવૃદ્ધિનું પત્રક

આ વિવિધ પદ્ધતિઓમાંથી આપણે રોકડ પ્રવાહ પત્રકની પદ્ધતિને પસંદ કરવામાં આવી છે. જે વિષે આપણે વિસ્તૃત સમજૂતી જોઈશું.

3. રોકડ પ્રવાહ પત્રકનો અર્થ અને તેની વ્યાખ્યા

રોકડ પ્રવાહ પત્રકએ ભંડોળ પ્રવાહ પત્રકથી ખાસ જુદો હતો નથી. તેમજ ભંડોળ પ્રવાહ પત્રકની જેમજ પાકું સરવૈયું, નફા-નુકસાન ખાતુ અને વધારાની માહિતી પરથી તૈયાર કરવામાં આવે છે.

વાસ્તવમાં રોકડ એ ધંધાની જીવન રકત સમાન છે. જો ધંધામાં રોકડની ખામી સર્જાય તો ધંધાનાં સંચાલનમાં અવરોધ ઊભો થાય છે. તેમજ ધંધામાં રોકડનું સંચાલન નિરંતર થવું જોઈએ. સામાન્ય રીતે રોકડ પ્રવાહ પત્રકએ કોઈ પણ સંસ્થાની રોકડ સંચાલન માટેની ટેકનિક છે.

“ રોકડની આવક - જાવક દર્શાવતું પત્રક એટલે રોકડ પ્રવાહ પત્રક ”

“ રોકડ પ્રવાહ પત્રક એટલે રોકડ અને રોકડ સમાનની આવક અને જાવક પ્રવાહ ”

હિસાબી ધોરણ - 3 મુજબ રોકડની આવક અને રોકડની જાવક ત્રણ ભાગમાં વહેચવામાં આવે છે.

1. ધંધાની કામગીરીમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહ
2. રોકાણ પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહ
3. નાણાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહ

આ હિસાબી ધોરણ 3માં શરૂઆતની અને આખરની રોકડ સિલક બતાવવાની છે. તેમાં રોકડ અને રોકડ સમાન બંનેની બતાવવાની છે.

4. રોકડ પ્રવાહ પત્રક અને ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક

ક્રમ	રોકડ પ્રવાહ પત્રક	ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક
1.	ચાલુ વર્ષની અને પાછલા વર્ષની માહિતી પરથી વર્ષ દરમિયાન કેટલી રોકડની આવક-જાવક થઈ તે દર્શાવતાં પત્રકને રોકડ પ્રવાહ પત્રક કહેવાય છે.	ધંધામાં વર્ષ દરમિયાન કેટલાં ભંડોળ આવ્યા અને તેનું ક્યાં રોકાણ થયું તે દર્શાવતાં પત્રકને ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક કહે છે.
2.	આ પત્રકમાં બે મુદ્દો વચ્ચે ફક્ત રોકડની પરિસ્થિતિમાં થયેલા ફેરફારો જ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે છે.	જ્યારે ભંડોળ પ્રવાહ પત્રકમાં કાર્યશીલ મૂડીમાં થયેલા ફેરફારો દર્શાવવામાં આવે છે.
3.	આ પત્રક સંચાલકોને ટૂંકાગાળામાં નાણાકીય પરિસ્થિતિનું વિશ્લેષણ કરવા માટે ઉપયોગી છે.	જ્યારે આ પત્રકમાં એક વર્ષની કે લાંબાગાળાની મુદત માટે નાણાકીય પરિસ્થિતિનું મૂલ્યાંકન કરવા માટે ઉપયોગી છે.
4.	ભંડોળ પ્રવાહની તુલનામાં રોકડ પ્રવાહ પત્રક પેઢીની ટૂંકાગાળાની સધ્ધરતા માપવા માટે ઉપયોગી છે. જેમાં ફક્ત રોકડની પરિસ્થિતિમાં થયેલાં ફેરફારો દર્શાવે છે.	જ્યારે પેઢીની સધ્ધરતા માપવા માટે ખરેખર તો ભંડોળમાં થયેલાં ફેરફારો જાણવા જોઈએ. આ માટે આજ પત્રક ઉપયોગી બને છે.
5.	આ પત્રકમાં કાર્યશીલ મૂડીનું પત્રક બનાવવાનું હોતું નથી. રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવી તેમાં જ ચાલુ મિલકતો - ચાલુ દેવાંનાં ફેરફારોની અસર રોકડ પર બતાવવામાં આવે છે.	આમાં કાર્યશીલ મૂડીનું પત્રક બનાવવામાં આવે છે. તેમાં ચાલુ મિલકતોમાં વધારો થાય કે ચાલુ દેવાંમાં ઘટાડો થાય તો કાર્યશીલ મૂડીમાં વધારો થાય છે.
6.	આ પત્રક સંકુચિત રોકડનાં અભિપ્રાય માટેનો ખ્યાલ છે.	આ પત્રક ચોખ્ખી કાર્યશીલ મૂડીનાં વિસ્તૃત અભિપ્રાય માટેનો ખ્યાલ છે.
7.	આ પત્રક રોકડની બાકીમાં કયા	આ પત્રક ચોખ્ખી કાર્યશીલ મૂડીમાં કયા

	કરણોસર પરીવર્તન થયો છે. તેવી સ્પષ્ટ પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ આપે છે.	કારણોસર પરીવર્તન થયો છે. તેવી સ્પષ્ટ ખ્યાલ આપે છે.
8.	આનો સંબંધ માત્ર રોકડની સાથે છે.	આનો સંબંધ ભંડોળનાં આયોજન સાથે છે.
9.	આની અંદર કંપનીની કુલ રોકડની ગણતરી કરવામાં આવે છે.	જ્યારે આમાં કંપનીનાં કુલ ભંડોળની ગણતરી કરવામાં આવે છે.
10.	આનું કાર્યક્ષેત્ર સંકુચિત છે. અને તે ભંડોળ પ્રવાહ પત્રકનું એક ભાગ છે.	જ્યારે ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક એક વિસ્તૃત ખ્યાલ છે.
11.	આ પત્રક ટૂંકાગાળામાં વિશ્લેષણ માટે ઉપયોગી છે.	જ્યારે આ પત્રક લાંબાગાળાનાં વિશ્લેષણ માટે ઉપયોગી છે.
12.	આ પત્રક હિસાબી ધોરણ - 3 મુજબ ફરજિયાત પણે વાર્ષિક અહેવાલમાં પ્રકાશિત કરવાનું હોય છે.	જ્યારે આ પત્રક હિસાબી ધોરણ - 3 મુજબ વાર્ષિક અહેવાલમાં પ્રકાશિત કરવાનું મરજિયાત છે.

5. રોકડ આવક અને રોકડ જાવક માટેનાં સાધનો

રોકડની આવકનું સૌથી મહત્વનું સાધન કામગીરીમાંથી મળતો રોકડ પ્રવાહ છે. આમાં ત્રણ બાબતોનો સમાવેશ થાય છે

5.1. ધંધામાંથી મળતો નફો

જેમાં નફામાંથી બિન રોકડ વિગતો હોય તેની અસર દુર કરવાની હોય છે. જેમાં કે ઘસારો, માંડી વાળેલ પાઘડી, માંડી વાળેલ પ્રાથમિક ખર્ચા, ડિબેન્ચર વટાવ વગેરે રોકડમાં ચૂકવામાં આવતો નથી. જેને કારણે રોકડમાં કોઈ પણ ઘટાડો ન થતાં આવી બિન રોકડ વિગતોને ચોખ્ખા નફામાં ઉમેરીને ચોખ્ખી રોકડ આવક શોધવામાં આવે છે. જે ખર્ચ કે જે ખરેખર રોકડમાં ચૂકવવામાં આવ્યો હોય તેને જ રોકડ જાવક ગણવામાં આવે છે.

5.2. ચાલુ મિલકતો અને ચાલુ દેવાંના તફાવતનાં કારણે પ્રાપ્ત થતી રોકડ આવક અને જાવક

તેમાં ચાલુ મિલકતોમાં વધારો થાય તો રોકડ પ્રવાહમાં ઘટાડો થાય છે. અને ચાલુ મિલકતો ઘટાડો થાય તો રોકડ પ્રવાહમાં વધારો થાય છે. એટલે કે ચાલુ મિલકતો અને રોકડ પ્રવાહ વચ્ચે વ્યસ્ત સંબંધ છે. તેવી જ રીતે ચાલુ દેવાંમાં વધારો થાય તો રોકડ પ્રવાહમાં વધારો થાય છે. અને જો ચાલુ દેવાંમાં ઘટાડો થાય તો રોકડ પ્રવાહમાં ઘટાડો થાય છે. એટલે કે ચાલુ દેવાં અને રોકડ પ્રવાહ વચ્ચે સીધો સંબંધ છે.

5.3. અન્ય મિલકતો - દેવાંમાંથી થતી રોકડ આવક અને જાવક

* રોકડ આવકો	* રોકડ જાવકો
1. કાયમી મિલકતોનું વેચાણ	1. કાયમી મિલકતો અને રોકાણોની ખરીદી
2. રોકાણોનું વેચાણ	2. ઈક્વિટી શેરમૂડી/પ્રેફરન્સ શેરમૂડી પરત

3. નવા બહાર પાડેલ શેર - ડિબેન્ચરની ઊપજ	3. વચગાળાનો અને સૂચિત ડિવિડન્ડ
4. લાંબાગાળાની બેન્ક લોન	4. કરવેરાની ચૂકવણી
5. નાણાંસંસ્થા પાસેથી લીધેલી લોન	5. ભાગીદારોનો ઉપાડ
	6. ત્રાહિત પક્ષની લોન અને દેવાંનું પરત

6. રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવાની વિધિ અને તેનાં તબક્કા

AS-3 મુજબ રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવા માટેનાં ત્રણ તબક્કાઓ છે.

6.1. પાકું - સરવૈયું સામાન્ય રીતે પાકા સરવૈયા પરથી વર્ષની શરૂઆતનાં અને અંતે સંસ્થા પાસેની મિલકતો અને તેમની જવાબદારીઓનો ખ્યાલ આવે છે. જે ધંધાની વર્ષ દરમિયાનની આર્થિક પરિસ્થિતિનું સૂચન કરે છે.

6.2. નફા - નુકસાન ખાતું કે આવકનું પત્રક જે વર્ષનું રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવું હોય તે વર્ષની રોકડની માહિતી આ પત્રકમાંથી મળે છે. જેમ કે રોકડ વેચાણ અને ખરીદી

6.3. અન્ય વધારાની માહિતી રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવા માટે પાકું સરવૈયું, આવકનું પત્રક, વધારાની માહિતીની જરૂર પડે છે. જેમ કે આવક વેરાની ચૂકવણી અને રોકાણોની ખરીદ-વેચાણ

* રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવાના તબક્કા

1. શરૂની રોકડ અને રોકડ સમાન આવકની શરૂની અને આખરની ગણતરી કરી. અન્ય
2. ત્યાર પછી કામગીરી પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહની ગણતરી કરવી.
3. રોકાણ અને નાણાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહની ગણતરી કરવી.
4. છેલ્લે રોકડની અને રોકડ સમાનની શરૂની બાકી ઉમેરી આખરની બાકી મળે છે.

1. રોકડ પ્રવાહ પત્રકનો નમૂનો

AS - 3 મુજબ રોકડ પ્રવાહ પત્રકની આવક અને જાવક અંગેની માહિતીનાં આધારે કાલ્પનીક આંકડાઓ સાથે તૈયાર કરેલ પત્રક નીચે મુજબ છે.

રોકડ પ્રવાહ પત્રક

(તા. 31-03-2016 નાં રોજ પૂરાં થતા વર્ષનો)

	વિગત	રકમ રૂ.	રકમ રૂ.
A	ધંધાની કામગીરીની પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહ		
	કરવેરા પહેલાંનો યોખો નફો	3350000	
	હવાલાઓ -		
	ઉમેરો - 1. ધસારો	450000	
	2. વિદેશી હુંડીયામણનું નુકશાન	40000	
	3. વ્યાજનો ખર્ચ	400000	890000
			4240000
	બાદ -		
	4. વ્યાજની આવક	300000	

5.	ડિવિડન્ડની આવક	200000	500000	
	કાર્યશીલ મૂડીમાં ફેરફાર પહેલાંનો નફો		3740000	
	કાર્યશીલ મૂડીમાં ફેરફાર			
	1. દેવાદરમાં વધારો		-500000	
	2. સ્ટોકમાં ઘટાડો		1050000	
	3. લેણદારોમાં ઘટાડો		-1740000	
	કામગીરીમાંથી પ્રાપ્ત થતો નફો		2550000	
	બાદ - કરવેરો		860000	
			1690000	
	ઉમેરો - અસામાન્ય આવક (ભૂકંપની આફતના સમાધાન પેટે વિમાની મળેલ રકમ)		180000	
	કામગીરીની પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો ચોખ્ખો રોકડ પ્રવાહ (A)			1870000
B	રોકાણની પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહ			
	1. કાયમી મિલકતોની ખરીદી		-350000	
	2. સાધનોના વેચાણની ઊપજ (ચંત્રો)		20000	
	3. મળેલ વ્યાજ		200000	
	4. મળેલ ડિવિડન્ડ		160000	
	રોકાણની પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો ચોખ્ખો રોકડ પ્રવાહ (B)			30000
C	નાણાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો રોકડ પ્રવાહ			
	1. શેર બહાર પાડવાથી મળેલ આવક		250000	
	2. લાંબાગાળાના દેવામાંથી મળેલ આવક		250000	
	3. લાંબાગાળાના દેવાનું કરેલ પરત		-180000	
	4. વ્યાજની ચૂકવણી		-270000	
	5. ડિવિડન્ડ ચૂકવણી		-1200000	
	નાણાકીય પ્રવૃત્તિમાંથી પ્રાપ્ત થતો ચોખ્ખો રોકડ પ્રવાહ (C)			-1150000
	કુલ રોકડ પ્રવાહ (A+B+C)			750000
	ઉમેરો - રોકડ કે રોકડ સમાનની શરૂનીબાકી			160000
	રોકડ કે રોકડ સમાનની આખરની બાકી			910000

2. રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવાની પદ્ધતિઓ

રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવાની પદ્ધતિઓ બે છે. (1) પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ અને (2) પરોક્ષ પદ્ધતિ

8.1. પ્રત્યક્ષ પદ્ધતિ - આ પદ્ધતિ હેઠળ ધંધાની કામગીરીમાંથી રોકડ આવક પ્રવાહ અને તે પ્રવૃત્તિમાં જતો રોકડ જાવક પ્રવાહ અલગ બતાવવાનાં હોય છે. એટલે કે વેચાણમાંથી કેટલી રોકડ મળી તે રોકડ આવક પ્રવાહ

તરીકે અને કર્મચારીઓના પગાર કે ખરીદી પેટે ચૂકવેલ રોકડ રોકડ જાવક તરીકે અલગ બતાવવાની હોય છે. તે બંનેના તફાવતને ચોખ્ખો રોકડ આવક-જાવક પ્રવાહ ગણવામાં આવે છે.

8.2. પરોક્ષ પદ્ધતિ - આ પદ્ધતિમાં પ્રત્યક્ષ રીતે રોકડ પ્રવાહનું સર્જન કરતી ધંધાની કામગીરી એટલે કે વેચાણ, ખરીદી, કર્મચારીઓને ચૂકવણી વગેરે ધ્યાનમાં લેવામાં આવતી નથી. પરંતુ પરોક્ષ રીતે ચોખ્ખા નફાથી તે શરૂ કરવામાં આવે છે. કારણ કે નફો એ ખરીદી, વેચાણ, કર્મચારીઓને પગારની ચૂકવણી વગેરેમાંથી જ પ્રાપ્ત થાય છે. તેમજ નફા નુકશાનમાંથી બિન રોકડ વિગતોની અસર દૂર કરીને બતાવવામાં આવે છે. મોટા ભાગે હિસાબી ધોરણ - 3 મુજબ રોકડ પ્રવાહ પત્રક બનાવવામાં આવે છે. જે માટે એક નવું સુધારેલ નફા નુકશાન ખાતું બનાવવામાં આવે છે.

3. રોકડ પ્રવાહ પત્રકની ઉપયોગિતા

- 9.1. જો રોકડની આવક-જાવકનો પૂરતો ખ્યાલ હોય તો રોકડનો વ્યવસ્થિત ઉપયોગ શક્ય બને છે.
- 9.2. રોકાણ અંદાજપત્ર સાથે રોકડ પ્રવાહ પત્રકને સરખાવીને ક્યાં તફાવત પેદા થયો તેનો અંદાજ આવતા સંચાલકો યોગ્ય પગલાં લઈને પરિસ્થિતિને અંકુશમાં લાવી શકે છે.
- 9.3. રોકડ પ્રવાહ પત્રક વડે કંપની પાતાની પરિસ્થિતિનું યોગ્ય અંદાજ દ્વારા પોતાની જવાબદારીનો અનુમાન કરી શકે છે.
- 9.4. રોકડ પ્રવાહ પત્રકએ બહારના પક્ષકારો જેવા કે બેન્કર્સ, સરકાર વગેરેને ઘણો ઉપયોગી બંને છે.
- 9.5. કંપનીને આંતરિક નાણાં વ્યવસ્થા માટે ઉપયોગી બંને છે.
- 9.6. રોકડની પરિસ્થિતિ કંપની જાણતી હોવાથી કંપનીની નીતિ નક્કી કરવામાં ઉપયોગી બંને છે.

4. રોકડ પ્રવાહ પત્રકની મર્યાદાઓ

- 10.1. રોકડ પ્રવાહ પત્રક એ ધંધાની સાચી પ્રવાહી પરિસ્થિતિ રજૂ કરી શકતો નથી.
- 10.2. રોકડ પ્રવાહ પત્રક એ નફા-નુકસાન ખાતાનું સ્થાન લઈ શકતો નથી.
- 10.3. રોકડ પ્રવાહ પત્રક એ ભંડોળ પ્રવાહ પત્રક નથી.
- 10.4. આયોજન અને અંકુશ માટે રોકડ પ્રવાહ પત્રક સ્વતંત્ર રીતે ઉપયોગી નથી.

આમ છતાં રોકડ પ્રવાહ પત્રક એક પૂરક પત્રક તરીકે ઉપયોગી છે. તે રોકડ આવક - જાવકનું જે વલણ દર્શાવે છે તે સંચાલકોને માર્ગદર્શન પૂરું પાડે છે.

સંદર્ભસૂચી

1. ભદ્રાચાર્ય , આશિષ - ઇન્ટ્રોડક્શન ટૂ ફાઈનાન્શિયલ સ્ટેટમેન્ટ એનાલિસિસ
2. મેનેજમેન્ટ એકાઉન્ટન્ટસી - એમ. કોમ પાર્ટ વન બીજી આવૃત્તિ જમનાદાસ સી. કંપની
3. સંચાલકીય હિસાબી પદ્ધતિ - બી. કોમ
4. www.cashflow.com